

אוניברסיטת חיפה
UNIVERSITY OF HAIFA

הפקולטה למשפטים

FACULTY of LAW

הקליניקה לזכויות ושיקום אסירים برنامج حقوق وتأهيل السجناء

24 באוקטובר, 2007

לכבוד

מר מני מזוז

היועץ המשפטי לממשלה

משרד המשפטים

רח' סלאח אל-דין, 29

ירושלים

ובאמצעות פקס: 02-6467001

שלום רב,

דחוף ביותר!

הנדון: השימוש בכח בלתי סביר כנגד אסירים על ידי אנשי יחידת מצדה:

בקשה למינוי ועדת חקירה בלתי תלויה

בעקבות האירועים האלימים בכלא קציעות מיום 22.10.07 אשר הביאו, בין היתר, לתוצאה הטרגית של הריגתו של האסיר מוחמד אשקר ז"ל ופציעת רבים אחרים, הריני לפנות אליך בשם הוועד למען אסירים ועצירים פלסטינים, כדלקמן:

האירועים האלימים בכלא קציעות מיום 22.10.07

1. ביום 22.10.07 סמוך לשעה 2:00 לפנות בוקר פשטו מאות סוהרים על אוהליהם של אסירים פלסטינים הנמצאים בכלא קציעות בנגב. מדיווחי התקשורת עולה, כי מדובר בכ-535 סוהרים השייכים ליחידת "מצדה" שהגיעו לאחד ממתחמי האוהלים בכלא במטרה לערוך חיפוש. עוד עולה מהדיווחים, כי במקום התפתח עימות קשה בין הסוהרים לאסירים שהוביל להריגתו של האסיר מוחמד אל-אשקר ולפציעתם של עשרות אסירים וכ-15 סוהרים בפצעים קלים. האירוע הותיר מאחוריו נזקים כבדים לנפש, לגוף ולרכוש.

הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה, הר כרמל, חיפה 31905.

טל': 04-8249978 ; פקס: 04-8288514

2. מהדיווחים בכלי התקשורת עולה עוד, כי המנוח אל-אשקר, כמו גם כנראה אסירים אחרים, נפגע משקית קטנה המכילה כדוריות, שנורתה לעברו על ידי הסוהרים. שב"ס מסרב לפי שעה לחשוף באיזה סוג של תחמושת השתמשו אנשי יחידת מצדה.
3. מאז קרות האירועים הקשים ולציבור אין בדל של מידע לגבי מה שהתרחש בבית הכלא, מלבד המסרים המגמתיים שהעביר שב"ס לכלי התקשורת לאחר זמן מה מהתרחשותם. את עמדת שב"ס נוכח האירועים שהתרחשו וחומרם לרבות הריגתו של המנוח אל-אשקר, ניתן לסכם במשפטים הבאים:

- א. מטרת הפשיטה איתור אמצעי לחימה וסיכול תוכניות בריחה;
- ב. שב"ס היה ערוך ומוכן להיקף האירועים;
- ג. הירי כלפי המנוח אל-אשקר כוון לרגלו, אולם המנוח התכופף ונפגע בראשו;
- ד. היה צורך לעשות שימוש באמצעים לפיזור הפגנות;
- ה. לא ניתן לחשוף את סוג תחמושת "האל-הרג" שבה נעשה שימוש כנגד האסירים

ו. הוחלט על הקמת ועדת בדיקה פנימית שתמונה על ידי נציב שב"ס.

ראו: כתבתם של יהונתן ליס ומיכל גרינברג "קציעות: אסיר פלסטיני נהרג מעימות עם סוהרים", הארץ, 22.10.07.

4. תוצאות האירועים הקשים מותירות שאלות רבות פתוחות שלמצער, אין מי שיספק את התשובה עליהן לעת הזו. כך למשל, לא ברור כיצד פשיטה של 553 סוהרים חמושים וערוכים מבעוד מועד על כאלף אסירים ישנים ובלתי חמושים באישון לילה, יכולה להביא לכדי תוצאות קשות וטרגיות כגון אלה? מדוע נעשה שימוש באמצעים לפיזור הפגנות כאשר אין המדובר בהפגנה בתנאי שטח לה נועדו האמצעים? מהו סוג התחמושת שנעשה בו שימוש? מהם הנהלים שלפיהם פעלו אנשי היחידה? מהן הפגיעות שספגו האסירים? מדוע נעשה שימוש בנשק שתוצאותיו היו קטלניות? ואם נכונה הטענה כי שב"ס צפה מראש את היקף תגובת האסירים כדבריו, כיצד לא בחר באמצעים שפוגעים פחות בחיי אדם ובכך היה מונע פגיעה בגוף ובנפש? מתי הועברו האסירים לקבלת טיפול רפואי? מהו מספרם של החובשים שהתלוו לאנשי יחידת מצדה ועוד שאלות כאלה ואחרות.

ניהול חקירה פנימית על-ידי שב"ס והחובה להוציא העניין מידין

5. כאמור, שב"ס הכריז, כי בכוונתו למנות ועדת חקירה פנימית לחקר האירועים. החלטתו זו של שב"ס הנה תמוהה בלשון המעטה. שכן, מהצהרותיו עד כה לכלי התקשורת אין הוא מעלה אף שאלה, ספק או הסתייגות המחייבים בדיקת האירועים לעומק. נהפוך הוא, מהצהרותיו של שב"ס ניתן בנקל להתרשם, כי הגורמים האחראים מטעמו על האירוע עסקינן די משוכנעים, כי פעלו כשורה ובצורה המתבקשת. האירועים, מבחינתו, היו צפויים, המנוח נהרג כיוון שהתכופף וכי היה מוצדק להשתמש באמצעים שנעשה בהם שימוש. אף שאלה, הבעת חרטה או ספקות הועלו על-ידי שב"ס. מכאן, לא ברור מה

מטרת ועדת הבדיקה הפנימית שמונתה ומהו מנדט חקירתה. בנסיבות אלה, כאשר עמדתו של שב"ס הנה חד משמעית ובלתי מסויגת בטרם חקירת האירועים, הקמת ועדת בדיקה פנימית על ידי שב"ס איננה אלא יציאת ידי חובה מלאכותית.

6. תוצאות האירוע הטרגיות, השאלות הרבות שנותרו ללא מענה, סירוב שב"ס לחשוף מידע חיוני שאמור לשפוך אור על מה שהתרחש והימנעותו מלהודות במחדלים שנעשו על ידי אנשיו, מחייבים עריכת חקירה מקיפה ועניינית על ידי גורמים שאינם נמנים על שורות שב"ס. עריכת חקירה על ידי שב"ס, שתפקודו הוא זה שעומד בלב הביקורת, מהווה פגיעה קשה בחובת ההגינות, השקיפות, העדר משוא פנים וניגוד עניינים ומחבלת קשות בשמירה על מראית פני הצדק.

אמון האסירים בוועדה פנימית:

7. ועדת בדיקה, אמורה מטבע הדברים לשמוע את דבריהם של האסירים שהיו עדים למה שהתרחש. רק כך ניתן יהיה לבחון את האירועים. קולם של אותם אסירים טרם הושמע. ועדת בדיקה לפי כך אמורה לספק את הבמה הראויה ואולי הבלעדית לאסירים כדי לספר את סיפורם, בטרם ייגזזו. לא כך כאשר אותה ועדה חוקרת/בודקת, כביכול, הנה אותה רשות "נחקרת" ואותו גוף שכנגד אנשיו באים האסירים בטרוניה. מצב בלתי תקין זה, יוביל ללא ספק להעדר שיתוף פעולה מצד האסירים, שיחסייהם עם רשויות הכליאה מעורערים ממילא. ספק אפוא אם ניתן יהיה לטעת בלבו של אסיר אמון בהגינות עבודת הוועדה הפנימית ותוצאותיה.

חשד לביצוע עברות פליליות ע"י אנשי יחידת מצדה:

8. באירוע עסקינתן השתתפו אנשי יחידת מצדה. יחידה זו מוגדרת "כיחידת ההשתלטות" של שב"ס. לאור זיקתם הישירה לשב"ס והחשדות הכבדים כי במעשיהם ביצעו עבירות פליליות, אין זה ראוי כי שב"ס הוא זה שיחקור את התנהגותם. למותר לציין, כי אם במהלך החקירה על ידי הוועדה התגלה חשד לביצוע עברות פליליות הרי לשב"ס את הסמכות לפעול כנגד אנשיו במישור זה. סמכות זו נתונה בידי רשויות התביעה במדינה.

9. חובה עלינו לציין, כי היא זה קשה לבדד את האירוע עסקינתן מאירועים אחרים שהיו מעורבים בהם אנשי יחידת מצדה, בתוך בתי הכלא ומחוץ להם. השימוש בכח בלתי סביר תוך שימוש באמצעי לחימה "חסויים" הפך לקוד הפעולה המזהה של היחידה משך שנים. רבות שמענו על מעורבותה של יחידת מצדה בדיכוי אליים של הפגנות, הבולט מביניהן אלו שנערכו מדי שבוע בכפר בילעין. שם, כמו גם כאן, נעשה שימוש בלתי סביר בכח כנגד מפגינים לא חמושים, לפחות פעמיים, ובתוך כך שימוש בתחמושת "חדישה וניסיונית" העלולה להיות קטלנית.

10. הסתרת המידע מהציבור לגבי סוג הנשק שנעשה בו שימוש בענייננו מעלה אלף תהיות וחששות, שמא גם הפעם מדובר בניסיון ציני להתנסות בסוג תחמושת חדש על גבי גופם של האסירים. דרושה לפי כך, ועדת חקירה חיצונית שתחקור את דפוסי הפעולה של אנשי

היחידה באירוע דגן שלא במנותק מאירועים אחרים שבהם היו מעורבים. ספק אם שב"ס, המתפאר ביחידתו זו, יהיה נכון ומוכן לבצע זאת ללא הטיה ומשוא פנים.

תנאי מחייתם של האסירים כחלק בלתי נפרד מהטעון בדיקה:

11. הסתכלות על מכלול הנסיבות האופפות את האירוע עסקינן ובכלל זה תנאי המעצר והמחייה של האסירים בכלא קציעות, הנה בלתי נמנעת בנסיבות המקרה. עמידה על תנאי מחייתם של האסירים בכלא קציעות הנה חלק בלתי נפרד מהנושאים הטעונים בדיקה. הסתכלות רחבה על העניין יש בה כדי להסביר את אשר טרם הוסבר עד כה, ביחס של שב"ס לאסירים הביטחוניים בכלל ולאלה הנמצאים בכלא קציעות בפרט. בדיקת התקוממותם האסירים נוכח החיפוש הלילי איננה יכולה להיבחן ללא עמידה על טיב יחסיהם עם רשות הכליאה. גורמים רבים יכולים להיות ברקע האירועים שלהם היתה תרומה ישירה לאופן שבו התנהגו האסירים.

12. טול לדוגמא עובדת הלנתם של האסירים בתוך אוהלים. די בנתון זה כדי לדרבן כל ועדת בדיקה חיצונית בלתי תלויה לעמוד על תנאי כליאתם של אותם אסירים הנופלים מתנאי המינימום ההכרחיים. בג"צ אומנס קבע בעבר, כי תנאי המחיה שופרו באותו מתקן, אולם עם העברת השליטה לידי שב"ס מן הראוי הוא לבחון בשנית את תנאי המחיה של אותם אסירים בהשוואה לאסירים אחרים. קשה מאד לצפות מוועדה המורכבת מאנשי שב"ס שתמצא לנכון לבדוק את טיב יחסה לאסירים אלה קודם לאירועים.

ראו: בג"צ 5591/02 הלאל יאסין נ' יוני בן דוד – מפקד מחנה צבאי קציעות, מתקן צבאי קציעות, פ"ד נז(1), 403 (2002)

13. הנה כי כן, בהותרת חקירת האירועים דגן בידי אנשי שב"ס טמונה סבירות גבוהה לאי מיצוי החקירה עד תום במקרה הטוב ולביצוע חקירה מגמתית המתעלמת מעמדת האסירים במקרה הרע. מעורבותו הבלעדית של שב"ס בחקירת האירועים הקשים שהובילו למותו של אסיר ופציעתם של אחרים נותנת לו יתרון ובלתי הוגן על פניהם של האסירים. כל ניסיון להקים ועדה פנימית לחקר האירועים בכלא קציעות לא יזכה לאמון האסירים והציבור ויתפרש לעולם כניסיון לטיח את המחדלים והחריגה מהוראות השימוש בנשק, לכאורה, שהיו באירועים. חקירת האירועים על ידי ועדה בלתי תלויה הנה הכרחית ומתחייבת מעקרוונות הצדק הכללי, ההגינות ואימון הציבור.

חקירת סיבת מותו של המנוח מוחמד אל-אשקר:

14. מבלי לגרוע מדברינו לעיל אנו רואים, כי בשל נסיבות המקרה המתוארות, הפגיעה בחייו של האסיר והפרת חובת שב"ס בהגנה על זכויותיהם של האסירים לשלמות גוף וחיים, מן הראוי הוא שתשתמש בסמכותך לפי סעיף 19 לחוק חקירת סיבות מוות, תשי"ח – 1958 ותורה על חקירת סיבת מותו של המנוח מוחמד אל-אשקר לעיל.

15. קיימת סבירות גבוהה כי בני משפחת המנוח פעלו במישור זה באופן עצמאי. יחד עם זאת אנו רואים לנכון להסב את תשומת לבך לכך כי אפילו אם לא פנו בני המשפחה, היה מן הראוי שתפעיל סמכותך במקרה זה ותורה על חקירת סיבת מותו של אסיר הנתון

למשמורת שב"ס. הסתרת המידע על ידי שב"ס בנוגע לטיב התחמושת שהביאה למותו של האסיר והעדר המידע לגבי נסיבות המוות והאירועים ככלל מעלים חשד כבד, כי מותו של האסיר נגרם כתוצאה מביצוע עבירה שלמבצעה ולממונים עליהם, אין אינטרס לחשוף. אינטרס הציבור ואף מערכת אכיפת החוק לדעת מה בדיוק אירע באישון לילה באוהלי בית הכלא מחייב ותובע הפעלת סמכותך במקרה זה.

לאור כל האמור לעיל הנך מתבקש, כדלקמן:

- א. להורות על מינוי ועדת חקירה חיצונית ובלתי תלויה שתבדוק את האירועים בכלא קציעות מיום 22.10.07 ואת מחדלי שב"ס בהגנה על שלומם וחייהם של האסירים;
- ב. לפתוח בחקירה פלילית כנגד אנשי יחידת מצדה בגין חשד לביצוע עבירות פגיעה בגוף לרבות הריגה וחריגה מנהלי פתיחה באש ושימוש באמצעי פיזור הפגנות;

למענך וטיפולך המהיר אודה מראש!

בכבוד רב,

עביר בָּפֶר, עורכת-דין

העתקים:

- פרקליטות המדינה: מחלקת בג"צים
- השר לביטחון פנים
- נציב שרות בתי הסוהר